

Розділ XIV Злочини проти громадського порядку та моральності

§ 1. Загальна характеристика і види злочинів проти громадського порядку та моральності

Суспільна небезпечність діянь, що розглядаються у цьому розділі, полягає в тому, що вони завдають або ставлять під загрозу заподіяння істотної шкоди громадському порядку і моральним основам життя суспільства. Сукупність цих відносин і є родовим об'єктом зазначених злочинів.

Громадський порядок — це сукупність суспільних відносин, що забезпечують спокійні умови життя людей у різних сферах суспільно корисної діяльності, відпочинку, побуту і нормальної діяльності під-приємств, організацій, установ у цій сфері. Суспільна мораль — це система етичних норм, правил поведінки, які склалися в суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість, що визначають умови нормального громадського життя людей.

Тому злочини проти громадського порядку та моральності можна визначити як умисні суспільно небезпечні посягання на громадський порядок у різних сферах забезпечення життєдіяльності людей і моральні основи життя суспільства, взяті під охорону законом про кримінальну відповідальність. Виходячи з особливостей безпосередніх об'єктів, ці злочини можуть бути поділені на два види: 1) злочини проти громадського порядку (групове порушення громадського порядку — ст. 293 КК, масові заворушення — ст. 294 КК, заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку, — ст. 295 КК, хуліганство — ст. 296 КК); 2) злочини проти суспільної моральності (наруга над могилою — ст. 297 КК, знищення, руйнування або пошкодження пам'яток — об'єктів культурної спадщини та самовільне проведення пошукових робіт на археологічній пам'ятці — ст. 298 КК, знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду — ст. 298¹ КК, жорстоке поводження з тваринами — ст. 299 КК, ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстоко-сті, — ст. 300 КК, ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження

порнографічних предметів — ст. 301 КК, створення або утримання місць розпусти і звідництво — ст. 302 КК, сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією — ст. 303 КК, втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність — ст. 304 КК).

У свою чергу, злочини проти суспільної моральності можна поділити на три види: 1) посягання на основні моральні принципи і цінності у сфері духовного і культурного життя суспільства (статті 297, 298, 298¹, 299 і 300); 2) посягання на основні принципи моральності у сфері статевих відносин (статті 301, 302 і 303); 3) посягання на основні принципи моральності у сфері морального і фізичного розвитку неповнолітніх (ч. 2 ст. 299, частини 2 і 3 ст. 300, частини 2 і 3 ст. 301, ч. 3 ст. 302, частини 3 і 4 ст. 303, ст. 304).

---

§ 2. Злочини проти громадського порядку

Групове порушення громадського порядку (ст. 293 КК). Цей злочин визначено як організацію групових дій, що призвели до грубого порушення громадського порядку або суттєвого порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації, а також активну участь у таких діях.

Об'єктом цього злочину є громадський порядок у тій його сфері, що пов'язана із суспільними відносинами, які забезпечують обстановку суспільного спокою і поведінку громадян, що відповідає закону, у різних сферах соціального спілкування. Особливість цього злочину полягає в тому, що він спричиняє суттєве порушення роботи транспорту, підприємств чи організацій. Тому, крім громадського порядку, злочин посягає і на додатковий об'єкт — нормальну діяльність транспорту, підприємств, установ чи організацій.

Об'єктивна сторона цього злочину полягає в організації групових дій або в активній участі в таких діях. Під організацією групових дій слід розуміти як безпосереднє створення групи, так і організацію вчинення таких дій або керівництво ними. Під активною участю слід розуміти інтенсивну участь у групових діях. Прикладом активної участі є заклики до громадян не виконувати вимоги представників влади, непокоря їх розпорядженням, створення значних перешкод для нормальної роботи підприємств, організацій, блокування руху транспорту тощо. Цей злочин вважається закінченим, якщо такі дії спричинили грубе порушення громадського порядку або суттєве порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації. Грубим визнають таке порушення громадського порядку, яке завдає останньому істотної шкоди, значно порушує обстановку суспільного спокою або нормальну роботу підприємств, установ чи організацій.

Суб'єктивна сторона цього злочину характеризується прямим умислом. Особа усвідомлює суспільно небезпечний характер організації групового порушення громадського порядку або свою участь у таких діях, передбачає можливість грубого порушення громадського порядку або суттєвого порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації і бажає цього. Слід зазначити, що мотиви вчинення такого діяння можуть бути різними, крім хуліганських.

Суб'єкт цього злочину — спеціальний. Відповідальності підлягають тільки організатори й активні учасники, які досягли 16-річного віку.

Склад цього злочину слід відмежовувати від масових заворушень (ст. 294 КК) і від хуліганства, вчиненого групою осіб (ч. 2 ст. 296 КК). Дії, передбачені ст. 293 КК, вчиняються не натовпом, а учасниками окремої групи людей, і не супроводжуються погромами, підпалами, насильством над особою й іншими діями підвищеної небезпеки. Відсутність мотивів, що виражають явну неповагу до суспільства, відрізняє цей злочин від хуліганства, вчиненого групою осіб, для якого такі мотиви є обов'язковими.

Масові заворушення (ст. 294 КК). Масовими визнаються такі заворушення, які супроводжувалися насильством над особою, погромами, підпалами, знищенням майна, захопленням будівель або споруд, насильницьким виселенням громадян, опором представникам влади із застосуванням зброї або інших предметів, що використовувалися

як зброя, а також активна участь у масових заворушеннях.

Основним безпосереднім об'єктом цього злочину є громадський порядок, тобто ті суспільні відносини, що забезпечують умови нормального функціонування державних і громадських структур, нормальний ритм суспільного життя, роботи і спокою людей. Окрім цього об'єкта при здійсненні масових заворушень часто шкода заподіюється і додатковим об'єктам — авторитету представників влади, інтересам особи, власності.

Об'єктивна сторона злочину виражається в організації масових заворушень чи активній участі в них. Організація масових заворушень полягає в підбурюванні тих людей, які стихійно зібралися, для масових виступів, насильства над людьми, погромів, підпалів, захоплення будівель, споруд, насильницького виселення громадян, знищення майна, збройного опору представникам влади. Як організаційну діяльність треба розглядати і керівництво діями натовпу при вчиненні названих дій, поширення серед натовпу неправдивої інформації тощо. Активна участь у цьому злочині означає особисту участь у вчиненні будь-яких зазначених у законі дій.

Насильством над особою слід вважати завдання ударів, побоїв, катування, заподіяння будь-яких тілесних ушкоджень одному чи багатьом потерпілим. Вчинене під час масових заворушень умисне вбивство вимагає додаткової кваліфікації за ст. 115 КК. Погроми — це дії, поєднані зі знищенням, ушкодженням, руйнуванням цивільних споруд, житлових та інших будинків, транспортних засобів, іншого майна. Підпали — це дії, що спричинили займання будинків, споруд, транспортних засобів. Знищення майна означає його приведення в повну непридатність. Захоплення будівель або споруд — це самовільне захоплення їх натовпом або активними учасниками під час масових заворушень. Насильницьке виселення громадян має місце у випадку вигнання людей з їхніх помешкань чи певної місцевості із застосуванням фізичного чи психічного насильства. Збройний опір має місце у разі перешкоджання представникові влади виконувати його обов'язки із застосуванням хоча б одним із учасників масових заворушень вогнепальної, холодної зброї чи інших предметів, які використовувались як зброя. Для визнання злочину закінченим достатньо вчинення учасником масових заворушень будь-якої із зазначених у диспозиції ст. 294 КК дій.

Суб'єктивна сторона цього злочину характеризується тільки прямим умислом. Однак умисел щодо заподіяння шкоди в результаті масових заворушень може бути і непрямим. Мотиви і мета масових заворушень можуть бути різними, на кваліфікацію вони не впливають, але можуть бути враховані при призначенні покарання.

Суб'єктом цього злочину можуть бути лише організатори масових заворушень та активні їх учасники, які досягли 16-річного віку.

Частина 2 ст. 294 КК передбачає відповідальність за ті самі дії, якщо вони призвели до загибелі людей або до інших тяжких наслідків. Під загибеллю людей слід розуміти смерть одного чи кількох потерпілих. Під іншими тяжкими наслідками розуміють заподіяння тяжких тілесних ушкоджень або заподіяння значної матеріальної шкоди.

Заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку (ст. 295 КК). Ця стаття передбачає відповідальність за публічні заклики до погромів, підпалів, знищення майна, захоплення будівель чи споруд, насильницького виселення громадян, що загрожують громадському порядку, а також розповсюдження, виготовлення чи зберігання з метою розповсюдження матеріалів такого змісту.

Об'єктом цього злочину є громадський порядок, тобто такі суспільні відносини, що забезпечують нормальні умови діяльності підприємств, організацій, установ і окремих громадян.

Об'єктивна сторона цього злочину характеризується однією із трьох дій: а) публічними закликами до погромів, підпалів, знищення майна, захоплення будівель чи споруд; б) публічними закликами до насильницького виселення громадян, що загрожують громадському порядку; в) розповсюдженням, виготовленням чи зберіганням з метою розповсюдження матеріалів такого змісту. Публічні заклики за своїм змістом є усним чи письмовим звертанням або виступом перед певною аудиторією, а також невизначеною кількістю людей на мітингах, зборах, по радіо, телебаченню, в яких містяться заклики до вчинення погромів, підпалів, знищення майна, захоплення будівель чи споруд, насильницького виселення громадян із займаних ними житлових будинків або певної місцевості. Під розповсюдженням матеріалів, що містять такі заклики, слід розуміти безпосередню передачу чи доведення будь-яким способом їх змісту до відома інших осіб. Виготовлення матеріалів — це безпосереднє авторське створення або технічне їх виготовлення (друкування, виготовлення ксерокопій, фотомонтажної або аудіо- чи відеопродукції). Під збереженням розуміють перебування таких матеріалів

безпосередньо у винного, наприклад у його по-мешканні, автомобілі, за місцем роботи, з метою їхнього розповсюдження. Злочин визнається закінченим з моменту вчинення будь-якої з названих у ст. 295 КК дії.

Суб'єктивна сторона цього злочину характеризується прямим умислом. При виготовленні чи збереженні зазначених вище матеріалів обов'язкова наявність мети їх розповсюдження.

Суб'єкт цього злочину — будь-яка особа, яка досягла 16-річного віку.

Хуліганство (ст. 296 КК). Хуліганство — один із небезпечних і дуже поширених злочинів проти громадського порядку. Частина 1 ст. 296 КК визнає хуліганством тільки грубе порушення громадського порядку, вчинене з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом. Будь-які інші види хуліганських дій утворюють адміністративний делікт.

Основним об'єктом хуліганства є громадський порядок, що охоплює комплекс суспільних відносин, які забезпечують спокійні умови життя людей у різних сферах суспільно корисної діяльності, моральність, нормальний відпочинок і дотримання правил поведінки в суспільному житті й у побуті. Це основний безпосередній об'єкт хуліганства. Як до-даткові факультативні об'єкти часто виступають особистість, здоров'я, навколишнє середовище, власність. Однак при вчиненні хуліганства, відповідальність за яке передбачена ч. 4 ст. 296 КК, здоров'я потерпіло-го є обов'язковим додатковим об'єктом такого посягання.

З об'єктивної сторони хуліганство являє собою суспільно небезпечну дію, що грубо порушує громадський порядок. Діями, що грубо порушують громадський порядок, закон визнає тільки ті, що відрізняються особливою зухвалістю або винятковим цинізмом. Особлива зухвалість — це нахабне поводження, буйство, бешкетування, поєднане з побоями та іншим насильством, яке спричинило тілесні ушкодження, чи знущанням над потерпілим, знищення або пошкодження майна, три-вале, що довгий час не припиняється, порушення спокою громадян, зрив масового заходу, тимчасове порушення

нормальної діяльності установи, підприємства, організації або громадського транспорту тощо. Винятково-вий цинізм — це демонстративна зневага загальноприйнятими нормами моральності, наприклад груба непристойність, демонстративне оголення, знущання над хворими, дітьми, немічними тощо. Для кваліфікації хуліганства за ч. 1 ст. 296 КК достатньо наявності в діях винної особи однієї з цих ознак — особливої зухвалості або виняткового цинізму^[1].

Хуліганство визнається закінченим із моменту вчинення дії, що грубо порушує громадський порядок. Форми хуліганських дій можуть бути найрізноманітнішими: нахабне, зухвале, цинічне порушення громадського спокою, нормального функціонування підприємств, організацій, масових заходів, роботи транспорту. Це можуть бути і будь-яка наруга, знущання над людьми, їх побиття, осквернення громадських та інших місць роботи, відпочинку або побуту людей.

Хуліганські дії можуть бути вчинені в будь-якому місці, частіше це відбувається в парках, на вулицях, в кінотеатрах, магазинах та інших громадських місцях. Як правило, такі дії відбуваються в присутності потерпілих та інших громадян. Однак публічність не є обов'язковою ознакою хуліганства. Воно може мати місце в квартирі, на безлюдній вулиці тощо. Можливе вчинення хуліганства і по телефону, коли винний, наприклад, у нічний час періодично дзвонить потерпілим, порушуючи їх сон і цинічно ображає їх.

Із суб'єктивної сторони хуліганство — це злочин, вчинений із прямим умислом і мотивами явної неповаги до суспільства. Винний усвідомлює, що своїми діями грубо порушує громадський порядок, виявляючи тим самим явну неповагу до суспільства, і бажає цього. Однак умисел щодо заподіяння шкоди в результаті хуліганських дій може бути і непрямим. Не можна, наприклад, заперечувати наявність цього у випадку, коли п'яний хуліган зухвало почав лякати зброєю людей, а потім у громадському місці зробив неприцільний постріл, заподіявши одному з потерпілих тілесне ушкодження. У цьому випадку винний діяв нецілеспрямовано, він не бажав заподіяти шкоду здоров'ю будь-кому з оточуючих, але свідомо допускав такі наслідки. Хуліганство передбачає наявність особливого мотиву явної неповаги до суспільства, який називають хуліганським спонуканням. Це може бути бешкетництво, прагнення протиставити себе суспільству, виявити п'яну зухвалість, продемонструвати свою грубу силу, зневагу до оточуючих тощо. У деяких випадках злочинне посягання на особу з мотивів ревності, помсти тощо може трансформуватися в мотив явної неповаги до суспільства й утворити склад хуліганства. Подібне, наприклад, має місце, коли через ревності двоє в кінотеатрі обмінюються взаємними образами, ударами, виникає бійка, внаслідок чого порушується нормальна робота кінотеатру, спокій і відпочинок глядачів. Спрямованість умислу винного і наявність мотивів явної неповаги до суспільства (хуліганських мотивів) є основними критеріями відмежування хуліганства від злочинів проти життя і здоров'я особи.

Суб'єктом хуліганства можуть бути особи, які досягли 14-річного віку.

Частина 2 ст. 296 КК передбачає відповідальність за хуліганство, вчинене групою осіб (двох і більше виконавців), причому попередня змова учасників не є обов'язковою для кваліфікації. Хуліганство, вчинене групою осіб, слід відрізняти від масових заворушень (ст. 294 КК) і від групового порушення громадського порядку (ст. 293 КК). При масових заворушеннях дії завжди вчиняються натовпом,

причому ці дії супроводжуються погрозами, підпалами, руйнуваннями, нерідко збройним опором представникам влади. При груповому хуліганстві ці ознаки відсутні, а винні грубо порушують громадський порядок ви-нятково з мотивів явної неповаги до суспільства. Групове порушення громадського порядку (ст. 293 КК), поєднане із вчиненням окремих дій, що грубо порушують громадський порядок, із мотивів явної неповаги до суспільства, становитиме сукупність злочинів (статті 293 і 296 КК).

Частина 3 ст. 296 КК передбачає відповідальність за хуліганство, визначене частинами 1 або 2 цієї статті, якщо воно було вчинене особою, раніше судимою за хуліганство, чи пов'язане з опором представників влади або представників громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку, чи іншим громадянам, які припиняли хуліганські дії.

Хуліганство визнається злісним за ознакою його рецидиву, тобто це вчинення хуліганства особою, яка раніше була судима за будь-яке хуліганство, за умови, що судимість з неї не знято і не погашено. Хуліганські дії, поєднані з активним опором, — це протидія представникам влади або представникам громадськості, які виконують обов'язки з охорони громадського порядку. Такі дії, у тому числі поєднані з насильством чи погрозою його застосування до цих осіб, не вимагають додаткової кваліфікації за злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян. Ви-нятком є лише опір, поєднаний із таким насильством, що містить ознаки ще й іншого більш тяжкого злочину (наприклад, ч. 2 ст. 121 КК). У тих випадках, коли опір має місце після припинення хуліганства як протидія затриманню, він не може бути ознакою злісного хуліганства, і такі дії мають кваліфікуватися за сукупністю злочинів (див. п. 8 зазначеної постанови Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 2006 р. № 10).

У частині 4 ст. 296 КК передбачена відповідальність за дії, визначені частинами 1, 2 або 3 цієї статті, якщо вони вчинені із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для завдання тілесних ушкоджень. Про вогнепальну і холодну зброю йшлося при аналізі ст. 263 КК. Однак до вогнепальної зброї, використання якої утворить склад такого хуліганства, належить не тільки стрілецька зброя військового і спортивного зразка, а й нарізна мисливська зброя, а також перероблена зброя, пристосована для стрільби кулями, наприклад обріз гладкоствольної мисливської рушниці, тощо (див. п. 10 зазначеної постанови Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 2006 р. № 10).

Під іншими предметами, спеціально пристосованими для завдання тілесних ушкоджень, слід розуміти не тільки предмети, заздалегідь спеціально оброблені, пристосовані для цих цілей, як, наприклад, за-точена велосипедна спиця, а й елементарно пристосовані під час вчинення хуліганських дій (наприклад, відламана і використана частина антени радіоприймача). Ними можуть бути і будь-які предмети, що не зазнали обробки, але були заздалегідь підготовлені винним для використання (столовий ніж, молоток, викрутка, шило, газовий пістолет тощо). Використання предметів, які були випадково підібрані на місці вчинення хуліганських дій, не утворюють передбаченого ч. 4 ст. 296 КК хуліганства. Під застосуванням зброї та інших предметів розуміють не тільки їх реальне застосування, а й погрозу такого застосування. Однією з обов'язкових ознак такого хуліганства є використання зброї та інших зазначених предметів для заподіяння шкоди здоров'ю людей. Вчинення хуліганських дій з використанням цих предметів, наприклад, для пошкодження майна, лісових насаджень, проти тварин не утворює складу цього виду хуліганства. Кваліфікація вчиненого в цих випадках має наставати за частинами 1, 2 чи 3 ст. 296 КК, а якщо ці дії містять ознаки інших більш тяжких злочинів, то додатково і за ці злочини. Наприклад, нанесення при хуліганстві тяжкого тілесного ушкодження тягне за собою відповідальність за сукупністю цих злочинів.

§ 3. Злочини проти суспільної моральності

Наруга над могилою (ст. 297 КК). Ця стаття передбачає відповідальність за наругу над могилою, іншим місцем поховання, над тілом, його останками, прахом померлого або над урною з прахом померлого, а також за незаконне заволодіння тілом (останками, прахом) померлого, урною з прахом померлого чи предметами, що знаходяться на (в) могилі, в іншому місці поховання або на тілі (останках, прахові) померлого.

Об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що забезпечують загальноприйняті моральні принципи прояву поваги до пам'яті та праху покійних.

Предметом може бути могила, склеп, надмогильні споруди, огорожа, урна з прахом померлого, інше місце поховання, а також предмети, що знаходяться на могилі або в ній: тіло, останки, прах померлого, одяг на ньому, нагороди, коштовності, вінки тощо (див. ст. 47 Закону України «Про поховання та похоронну справу» (ВВР України, 2004 р., № 7) у редакції Закону України від 19 березня 2009 р., № 1166-VI).

Об'єктивна сторона цього злочину виражена в нарузі над могилою, іншим місцем поховання, над тілом, останками, прахом померлого або над урною з прахом померлого, а також у незаконному заволодінні тілом, останками, прахом померлого, урною з прахом померлого або предметами, що знаходяться на (в) могилі, в іншому місці поховання, на тілі, останках чи прахові померлого. Наруга може вчинятися шляхом осквернення могили, утворення зневажливих написів, малюнків, символів або інших зображень на пам'ятниках чи надмогильних спорудах або урні з прахом померлого. Наруга може вчинятися шляхом розкопування могили, пошкодження ніші в стіні, урни з прахом, осквернення труни, пошкодження пам'ятника, надгробної плити, пам'ятних написів, зображень, огорожі тощо. Наруга над тілом (останками, прахом) померлого має місце у разі незаконного заволодіння тілом, останками чи урною з прахом померлого або вчинення непристойних дій над тілом (останками) померлого, самовільне знімання одягу з тіла померлого, переміщення його тіла в інше місце, розчленування чи знищення тіла (останків, праху) померлого, здійснення акту некрофільії, використання частин похованого тіла з ритуальними чи іншими незаконними цілями. Незаконне заволодіння інших предметів припускає таємне або відкрите вилучення предметів, що знаходяться в могилі, іншому місці поховання, тілі померлого або на

могилі (одягу, прикрас з тіла померлого, пам'ятників, надгробних плит, огорожі). Заволодіння такими предметами або їх пошкодження додаткової кваліфікації за злочини проти власності не потребує, оскільки ці предмети не мають власника. Закінченим цей злочин буде з часу вчинення будь-якого на-званого в диспозиції статті діяння. А щодо незаконного заволодіння зазначених у ній предметів — з моменту їх вилучення, коли винна особа має можливість розпорядитися ними.

Суб'єктивна сторона цього злочину характеризується прямим умислом. При нарузі винна особа усвідомлює характер своїх дій і бажає їх вчинити, а при незаконному заволодінні зазначеними предметами вона бажає ними заволодіти. Мотиви вчинення діянь можуть бути різними. Однак у разі вчинення їх з корисливих чи хуліганських моти-вів закон визнає їх кваліфікуючими ознаками.

Суб'єкт цього злочину — особа, яка досягла 16-річного віку.

Частина 2 ст. 297 КК передбачає відповідальність за ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або з ко-рисливих чи хуліганських мотивів, або вчинені щодо братської могили чи могили Невідомого солдата, або поєднані із застосуванням насиль-ства чи погрозою його застосування. Ознаки повторності, попередньої змови групи осіб, вчинені з корисливих чи хуліганських мотивів, відо-мі. Вчинені щодо братської могили, тобто місць масового поховання загиблих військовослужбовців, партизанів, підпільників та інших учасників бойових дій, місць поховань мешканців населених пунктів, які стали жертвами бойових дій, репресій, голодомору, стихійних та техногенних катастроф. Щодо могили Невідомого солдата — місця поховання безіменного учасника бойових дій, що є проявом пам'яті і вдячності народу військовослужбовцям, які загинули в боях за нашу Батьківщину. Дії, поєднані із застосуванням насильства чи погрозою його застосування, будуть кваліфікуючою ознакою у разі, коли воно не є небезпечним для життя (побої, мордування, легкі чи середньої тяжко-сті тілесні ушкодження або погроза застосування будь-якого насиль-ства).

Частина 3 цієї статті встановлює відповідальність за дії, передбаче-ні частинами першою або другою, якщо вони спричинили тяжкі наслід-ки. До таких наслідків належать вчинення наруги над багатьма (три і більше) могилами чи іншими місцями поховань, знищення чи пошко-дження місць поховань, пам'ятників або інших надмогильних споруд, що спричинило шкоду у великих розмірах. Шкода у великих роз-мірах — поняття оціночне і з'ясовується у кожному випадку з ураху-ванням фактичної матеріальної шкоди і тих витрат (у грошовому екві-валенті), що необхідні для поновлення та реставрації пошкоджених предметів (відповідно до примітки 3 ст. 185 КК це розмір, який у 250 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян). Аналогічний підхід допустимий і при визначенні великого розміру шко-ди, спричиненої вчиненням злочину, передбаченого ст. 297 КК.

Тяжкими наслідками визнаються також заподіяння тяжкого тілес-ного ушкодження чи смерті одній або кільком особам. Якщо при вчи-ненні цього злочину особа бажала або свідомо допускала настання смерті потерпілого, вчинене слід кваліфікувати за сукупністю злочинів (ч. 3 ст. 297 та ст. 115 КК).

Знищення, руйнування або пошкодження пам'яток — об'єктів культурної спадщини та самовільне проведення пошукових робіт на археологічній пам'ятці. Відповідно до Конституції України, «куль-турна спадщина країни охороняється законом. Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність...» (абзаци 4 і 5 ст. 54). Стаття 298 КК передбачає відповідальність за умисне знищення, руйнування або пошкодження пам'яток — об'єктів культурної спадщини.

Об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що забезпечують установлений порядок поведінки з пам'ятками історії, культури або археології, що впливають на формування національної самосвідомості народу та основних принципів морального (духовного) життя суспільства. Предметом цього злочину є ті пам'ятки історії, культури та інші об'єкти культурної спадщини національного або місцевого значення, які занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України^[2]. Таким предметом закон визнає також об'єкти (пам'ятки) архео-логії, що перебувають під охороною держави, та пов'язані з ними території і рухомі культурні цінності, що походять з об'єктів археологічної спадщини. Ними може бути місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їх частини, пов'язані з ними території чи водні об'єкти, інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з антропологічного, археологічного, естетичного, етнографічного, історичного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність

я

Об'єктивна сторона цього злочину характеризується знищенням, руйнуванням або пошкодженням зазначених предметів. Знищення таких предметів призводить до їх повної непридатності. Руйнуван-ня — істотне їхнє пошкодження, результатом якого є часткова втрата їхніх властивостей та цінності, що вимагає значного реставраційно-го ремонту. Пошкодження — це заповідання зазначеним предметам таких пошкоджень, за яких вони суттєво не втрачають своїх властивостей та цінності і тому не потребують значних витрат на ремонт. Шкода взятим під охорону об'єктам може бути спричинена механіч-ним, хімічним, біологічним, технологічним та іншим способом. За-кінченням злочин визнається з моменту настання будь-якого з названих наслідків.

Суб'єктивна сторона цього злочину характеризується прямим чи непрямим умислом. Особа усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачає, що воно може призвести до знищення, руйнування або пошкодження названих предметів, і бажає чи свідомо допускає їх настання.

Мотиви злочину на кваліфікацію не впливають, але якщо він вчинений з хуліганських мотивів, то відповідальність настає за сукупністю злочинів.

Суб'єктом злочину, передбаченого частинами 1, 2 і 3 ст. 298 КК, можуть бути особи, які досягли 16-річного віку, а за ч. 4 — будь-яка службова особа, яка вчинила злочин з використанням свого службово-го становища.

Частина 2 ст. 298 встановлює відповідальність за ті самі дії, вчинені щодо пам'яток національного значення. Такими об'єктами можуть бути особливо цінні історичні, архітектурні чи археологічні пам'ятники, унікальні споруди, будинки, шедеври мистецтва та інші пам'ятки що мають національне значення.

Частина 3 ст. 298 КК посилює відповідальність за дії, передбачені частинами 1 або 2, у разі вчинення їх з метою пошуку рухомих пред-метів, що походять із об'єктів археологічної спадщини. Такими діями визнається лише умисне, незаконне знищення, руйнування або по-шкодження об'єкта археологічної спадщини, вчинене з метою пошуку на такому об'єкті рухомих предметів, за умови самовільного (без від-повідного дозволу) проведення пошукових робіт.

Розділ XIV Злочини проти громадського порядку та моральності

Частина 4 ст. 298 передбачає відповідальність за ті самі діяння, вчинені службовою особою з використанням службового становища. При цьому не має значення місце роботи службової особи.

Знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду (ст. 298¹ ККУ). Документи Національного архівного фонду є складовою культурної спадщини України, яка, відповідно до Конституції України (ч. 5 ст. 54) і Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» від 24 грудня 1993 р. у редакції від 22

грудня 2006 р. № 534-V, є спадщиною народу. Держава забезпечує належне формування, облік, збирання, використання та збереження документів Національного архівного фонду. Стаття 298

¹ ККУ передбачає відповідальність за умисне знищення,

пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду.

Об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що забезпечують установлення порядку, формування, збирання та використання документів Національного архівного фонду України, що впливають на формування національної самосвідомості народу та принципів морального життя суспільства. Предметом злочину є документи Національного архівного фонду, які зберігаються на території України і відображають історію духовного і матеріального

життя її народу та її нації, мають наукову, історико-культурну цінність, що викликає відповідною експертизою, та які підлягають державному обліку і збиранню¹. Підстава злочину, передбаченого ч. 1 ст. 298¹ ККУ, полягає в умисному знищенні, пошкодженні або приховуванні документів Національного архівного фонду, що документи, які мають наукову, історико-культурну цінність, мають велике значення для формування національної самосвідомості народу, викликають його інтерес і належать до спадщини народу.

Об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що забезпечують установлення порядку, формування, збирання та використання документів Національного архівного фонду України, що впливають на формування національної самосвідомості народу та принципів морального життя суспільства. Предметом злочину є документи Національного архівного фонду, які зберігаються на території України і відображають історію духовного і матеріального

життя її народу та її нації, мають наукову, історико-культурну цінність, що викликає відповідною експертизою, та які підлягають державному обліку і збиранню¹.

Підстава злочину, передбаченого ч. 2 ст. 298¹ ККУ, полягає в умисному знищенні, пошкодженні або приховуванні документів Національного архівного фонду, що документи, які мають наукову, історико-культурну цінність, мають велике значення для формування національної самосвідомості народу, викликають його інтерес і належать до спадщини народу.

Злочин, передбачений ч. 3 ст. 298¹ ККУ, є злочином проти суспільства в цілому, а не проти окремих осіб.

Об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що забезпечують установлення порядку, формування, збирання та використання документів Національного архівного фонду України, що впливають на формування національної самосвідомості народу та принципів морального життя суспільства. Предметом злочину є документи Національного архівного фонду, які зберігаються на території України і відображають історію духовного і матеріального

життя її народу та її нації, мають наукову, історико-культурну цінність, що викликає відповідною експертизою, та які підлягають державному обліку і збиранню¹.

Підстава злочину, передбаченого ч. 4 ст. 298¹ ККУ, полягає в умисному знищенні, пошкодженні або приховуванні документів Національного архівного фонду, що документи, які мають наукову, історико-культурну цінність, мають велике значення для формування національної самосвідомості народу, викликають його інтерес і належать до спадщини народу.

Підстава злочину, передбаченого ч. 5 ст. 298¹ ККУ, полягає в умисному знищенні, пошкодженні або приховуванні документів Національного архівного фонду, що документи, які мають наукову, історико-культурну цінність, мають велике значення для формування національної самосвідомості народу, викликають його інтерес і належать до спадщини народу.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

—

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____
